

**Emek – Sermayede Milliyet Ayrışması ve Örnek
Sektör Olarak Uluslararası Deniz Taşımacılığı**

*National Heterogeneity Of Labor -Capital And
International Maritime As An Indicative Sector*

Murat ÇİFTÇİ

Temmuz/July 2010, Cilt/Vol: 12, Sayı/Num: 3, Page: 137-158
ISSN: 1303-2860, DOI: 10.4026/1303-2860.2010.154.x

Makalenin on-line kopyasına erişmek için:

<http://www.isguc.org/?p=article&id=417&vol=12&num=3&year=2010>

To reach the on-line copy of article:

<http://www.isguc.org/?p=article&id=417&vol=12&num=3&year=2010>

Makale İçin İletişim/Correspondence to:

© 2000- 2010

“İşGüç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi
“İşGüç” *Industrial Relations and Human Resources Journal*

Temmuz/July 2010, Cilt/Vol: 12, Sayı/Num: 3

ISSN: 1303-2860, DOI: 10.4026/1303-2860.2010.154.x

Editör/Editor-in-Chief

Aşkın Keser (Kocaeli University)

Editör Yardımcıları/Co-Editors

K.Ahmet Sevimli (Uludağ University)

Gözde Yılmaz (Kocaeli University)

Uygulama/Design

Yusuf Budak (Kocaeli University)

Yayın Kurulu / Publishing Committee

Dr.Zerrin Fırat (Uludağ University)

Doç.Dr.Aşkın Keser (Kocaeli University)

Prof.Dr.Ahmet Selamoğlu (Kocaeli University)

Yrd.Doç.Dr.Ahmet Sevimli (Uludağ University)

Yrd.Doç.Dr.Abdulkadir Şenkal (Kocaeli University)

Yrd.Doç.Dr.Gözde Yılmaz (Kocaeli University)

Dr.Memet Zencirkıran (Uludağ University)

Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board

Prof.Dr.Ronald Burke (York University-Kanada)

Assoc.Prof.Dr.Glenn Dawes (James Cook University-Avustralya)

Prof.Dr.Jan Dul (Erasmus University-Hollanda)

Prof.Dr.Alev Efendioğlu (University of San Francisco-ABD)

Prof.Dr.Adrian Furnham (University College London-İngiltere)

Prof.Dr.Alan Geare (University of Otago- Yeni Zelandiya)

Prof.Dr. Ricky Griffin (TAMU-Texas A&M University-ABD)

Assoc. Prof. Dr. Diana Lipinskiene (Kaunos University-Litvanya)

Prof.Dr.George Manning (Northern Kentucky University-ABD)

Prof. Dr. William (L.) Murray (University of San Francisco-ABD)

Prof.Dr.Mustafa Özbilgin (University of East Anglia-UK)

Assoc. Prof. Owen Stanley (James Cook University-Avustralya)

Prof.Dr.İşık Urla Zeytinoglu (McMaster University-Kanada)

Danışma Kurulu / National Advisory Board

Prof.Dr.Yusuf Alper (Uludağ University)

Prof.Dr.Veyssel Bozkurt (Uludağ University)

Prof.Dr.Toker Dereli (Işık University)

Prof.Dr.Nihat Erdoğmuş (Kocaeli University)

Prof.Dr.Ahmet Makal (Ankara University)

Prof.Dr.Ahmet Selamoğlu (Kocaeli University)

Prof.Dr.Nadir Suğur (Anadolu University)

Prof.Dr.Nursel Telman (Maltepe University)

Prof.Dr.Cavide Uyargil (İstanbul University)

Prof.Dr.Engin Yıldırım (Sakarya University)

Doç.Dr.Arzu Wasti (Sabancı University)

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir.

Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.

None of the contents published can't be used without being cited.

Emek – Sermayede Milliyet Ayrışması ve Örnek Sektör Olarak Uluslararası Deniz Taşımacılığı

National Heterogeneity Of Labor -Capital And International Maritime As An Indicative Sector

Murat ÇİFTÇİ

Özet:

Günümüzde emek ve organizatör sermayedar çoğu kez homojen milliyete sahip değildir. Sanayi inkılabı sonrasında üretim organizatörleri ile işgücü arasındaki milliyet ayrışması, ulus kavramı sayesinde homojenleştirilmiştir. Günümüzde ise özellikle maliyet düşürmek için doğrudan yabancı sermaye yatırımları gelişmekte olan ülkelere yönelmektedir. Mevcut heterojenitenin homojen bir forma ulaştırılmasında ise, küreselleşme ve dünya vatandaşlığı kavramları kullanılmaktadır. Bu çalışmada ise, emek ve sermayedeki milliyet heterojenitesinin tespiti için denizcilik sektörüne odaklanılmıştır. Çünkü global çapta emek – sermaye milliyet ayrışmasının hesaplanması için en elverişli sektörlerden birisi denizcilik sektörüdür. Denizcilik sektörü için yapılan ekonometrik uygulamalar sonucunda, global emek arzının gelişmekte olan ülkelerden temin edildiği, sermayeninse gelişmiş ülkelerden karşılandığı hesaplanmıştır. 21. yüzyıl boyunca emek ve sermaye arasında oluşan yeni milliyet ayrışmasının, "dünya vatandaşlığı" kavramıyla homojenleştirilmeye çalışılacağı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Milliyet ayrışması, iktisadi demografi ve çalışma ekonomisi, kalkınma iktisadı, uluslar arası ticari denizcilik sektörü, sosyal politika, ekonometri.

Abstract:

Labours and capitalists organizers for economic production are not mostly originated in unique nationality, today. After industrial revolution, national heterogeneity between production organizers and labours got to be homogeneous thanks to concept of nation. Especially, foreign direct investment has flowed from developed countries to developing countries to obtain easily production nowadays.

Today, to achieve a homogeneous uniform current heterogeneity use for concepts of globalization and world citizenship. In this study, it is focused on international maritime sector for heterogeneity between labour and capital nationality. It is because that one of the most convenient sector to calculate the level of heterogeneity between labour and capital nationality is the international maritime. In conclusions of the econometrical analysis for international maritime sector, it was estimated that labour supply was provided from the developing countries and that capital supply was provided from the developed countries. During 21st century, it will be seen that the concept of global citizenship to provide national homogeneity will be able to be used in place of the national heterogeneity between labour and capital.

Keywords: National heterogeneity, economic demography and labour economics, development economics, international maritime sector, social politics, econometrics.

1. GİRİŞ

Üretimin temelinde iki faktörü vardır: Emek ve sermaye. Uzun yıllar boyunca emek ve sermayenin milliyetlerinde homojen bir kompozisyon varlığını sürdürmüştür. Ancak son bir asırlık zaman dilimi içerisinde kademeli olarak sermayenin konsantreleşmesinde yaşanan artışla paralel olarak emek ve sermaye bileşeninin milliyet homojenliği bozulmuştur.¹

Emek ve sermayenin milliyet durumlarını tespit etmek oldukça güçtür. Özellikle sermayenin görünürde çok uluslaşması², klasik makro ekonomik değişkenlerle bu ayrışmayı ortaya koyma imkanını istatistiksel olarak neredeyse imkansızlaştırmıştır.

Bu noktada uluslar arası ticari denizcilik sektörü, belirli ölçüde emek ve sermaye arasındaki milliyet ayrışmasını istatistiksel olarak ortaya koymada önemli bir gösterge sektör olarak görülebilir. Özellikle BIMCO "The Baltic and International Maritime Council" nun 1990 yılından itibaren en yüksek arza sahip ülkelerde bulunan zabit ve tayfa sayılarını raporlamaya başlaması, bir milat olarak kabul edilebilecek değerdedir. Ancak yoğun uluslar arası ve ulusal literatür araştırmasında uluslar arası ticari denizcilik sektöründe emek – sermaye bileşenlerini temel alan herhangi bir çalışmaya rastlanılmamış-

tir. Bu çalışmanın amacı da, konuyla ilgili olarak ulusal ve uluslar arası literatürde bulunan söz konusu açığın kapatılmasına katkı sağlamaktır. Bu çerçevede de çalışmanın konusu emek ve sermaye bileşenlerinde oluşan milliyet ayrışmasını ekonometrik bir formulla uluslar arası ticari denizcilik sektörü esas alınarak tespit etmek olarak belirlenmiştir.

2. KURAMSAL TAHLİLLER

Binlerce yıl boyunca dünya ekonomisinde tarımsal üretim, ağırlıklı konumunu devam ettirmiştir. Sanayi öncesi dönem olarak da tanımlanabilecek söz konusu dönemde temel yerleşim yeri de kırsal kesim olmuştur. Söz konusu dönemde kentsel yerleşime bakıldığında, tarım sektöründe elde edilen artık ürün seviyesiyle paralel bir büyüklüğe erişildiği görülmektedir. Bu dönemde kentler daha çok idari birim (bürokratik merkez) ve artık ürün ticaretinin yapıldığı pazarlar olarak işlev görmüşlerdir. Kentlerin katma değer üreten konumuysa, basit ve hacimce düşük kısmi mamul mal üretiminden ibaret olmuştur. Söz konusu dönemde üretilen mamul mallarsa ağırlıklı olarak loncalar kanalıyla küçük zanaatkarlarca imal edilmiş olup dünya ekonomisi içerisindeki payları da son derece düşük olmuştur.

Temel ekonomik faaliyeti teşkil eden tarım-

1 *Ulus-devlet kısıtında emek ve sermayenin milliyetindeki ayrışmayı « heterojeniteyi » ana hatlarıyla ortaya koyan belki de en çarpıcı gelişme, çok uluslu şirket sayısında yaşanan artıştır. ABD çok uluslu şirketlerinin sayısı 1901'de sadece 47 iken bu sayı 1919'da 180'e, 1939'da 715'e, 1951'de 1891'e ve 1967'de ise 3646'ya yükselmiştir (Çam, 1988: 93-94). Dünya toplamı bağlamında konu ele alındığında ise çok uluslu şirket sayıları şu şekilde gerçekleşmiştir: Birleşmiş Milletler'in 1992 yılı dünya yatırım raporuna göre 35 bin çok uluslu şirket ve bu şirketlere ait toplam 150 bin yabancı bağlı şirket faaliyet göstermekteydi (UNCTAD, 1992: 6). 2009 yılı dünya yatırım raporuna göre ise bu seviye 82 bin çok uluslu şirket ve bu şirketlere ait toplam 810 bin yabancı bağlı şirket düzeyine yükselmiştir (UNCTAD, 2009: xxi). Türkiye'de faaliyet gösteren çok uluslu şirket sayısı da 2002'de 5,438 iken, sadece beş yıl sonrasında 2007 yılı itibarıyla 18,308'e yükselmiştir (Unakitan, 2008: 12). Kısacası son bir asırdaki süratli artış imesiyle paralel olarak çok uluslu şirketlerin günümüzde ulusal ekonomiler içerisinde dominant aktörler arasında yerini alarak sağlamlaştırdığı savunulabilir.*

2 *1994 yılın dünya yatırım raporunda 37 bin olarak ifade edilen çok uluslu şirketlerin 26 bininin 14 gelişmiş ülke menşeli olduğu, söz konusu 26 bin şirketin 1960'ların sonlarından 1990'lara kadar geçen çeyrek asırlık dönemde 19 bin arttığı ifade edilmekteydi (UNCTAD, 1994: 8). Dolayısıyla çok uluslu şirketler denildiğinde iki yüzün üzerindeki ülke, kendi nüfuslarıyla – emek arzlarıyla paralel düzeyde çok uluslu şirket çıkarma kabiliyetine sahip olamamaktadır. Bunun anlamı ise, bir yandan emek ve sermayede milliyet heterojenitesinin genel olarak ayrışmasına ek olarak, sermayenin de kendi içerisinde konsantreleştiğidir.*

sal üretimde, öncelikle üreticilerin ihtiyaçlarının, yine aynı ekonomik faaliyet alanındaki üretimle karşılanması zorunluluğu vardır. Üreticinin yerleşim bölgesinden ve üretim faaliyetlerini gerçekleştirdiği üretim alanı dışından mal veya hizmet alımıysa son derece sınırlı olmuştur. Bu sebeple sanayi inkılâbı öncesi dönemde, dünya nüfusunun çoğunluğunu oluşturan zirai üreticiler, üretim alanı çevresinde yerleşiktirler. Üretimin gerçekleştirilmesinde günümüz sermayedarının fonksiyonlarını büyük ölçüde gerçekleştiren organizatör konumundaki lordlar³ da yine aynı üretim alanı çevresinde yerleşiktirler. Dolayısıyla iki insani üretim faktörü olarak tanımlanabilecek olan emek ve sermayedar veya benzeri organizatör sınıf da üretim alanı çevresinde yerleşik olduklarından, aralarında milliyet⁴ homojenitesi mevcuttur.

Dünya ekonomisinde ilk kırılma noktasıysa sanayi inkılabıyla gerçekleşmiştir. 1682’de Papen’in laboratuvar koşullarında etkisini kanıtladığı buhar gücünün 1705’te Savary tarafından sanayi için ilk basit icadı gerçekleştirmesine konu olması ertesinde, James Watt’ın yenilikler ekleyerek buhar makinesinin patentini almasıyla başlayan

süreç⁵, temel üretimin kademeli olarak tarım dışı alanlara yönelmesine yol açmıştır. Gelişen ve kitlesel üretime olanak tanıyan sanayi üretimi, beraberinde hizmetler sektörünü de genişletmiştir. Söz konusu ilk kırılmanın emek-sermaye milliyet heterojenitesine tesirleri kademeli olmuştur. Bu dönem, esas itibarıyla sermayedar kitlenin aristokrasiye karşı güçlendiği bir dönem olarak algılanmalıdır.

Aristokrasiye karşı sermayedar kesimin geniş çaplı ilk başarılı eylemini Fransız ihtilali olarak görmek yanlış olmayacaktır. İhtilal öncesi Fransa’ında son derece ciddi bir ekonomik bunalım yaşanmıştı⁶. Buna ek olarak söz konusu dönemde sermayedar kesimin kurumsallaşmasını engelleyen bir politik yapı da mevcuttur (Colin Lucas, 1976: 90). Böylesi bir kaotik yapının mevcut olduğu ekonomik ve siyasal ortamda Fransız devrimi “kardeşlik duygusu” ilkesi etrafında şekillenmiştir (Guerand, 1946: 23). Bu çerçevede 1825’ de geriye iade edilmiş olsa da soyluların bütün servetlerine el konulmuş⁷, ihtilalin gittiği her yerde aile ekonomisinin nasıl kurtulacağı propagandası yapılmış (Hufton, 1976: 153), Mart 1793 – Ağustos 1794 arasında 1158 soylu ve 920

3 *Bilim, duygusallık ve önyargıyı kabul etmeyen ve genel geçer doğruları olan bir kurumdur. Bu sebeple söz konusu dönemler incelendiğinde ve özellikle de Ortaçağ Avrupası özeline inildiğinde yoğun olarak sömürü atfıyla şekillenen lord-serf ilişkisinin genel bir önyargı oluşturduğunu savunmak yanlış olmayacaktır. Bu durum, bilimsel objektifliği son derece tahrir etmektedir. Örneğin Ortaçağ Avrupasında Güran’ın da belirttiği üzere, nüfusun son derece düşük düzeyde olması sebebiyle malikanedeki giden bir serfin bulunması oldukça zordu ve malikane içi sözleşme esaslarını oluşturan geleneklerin ki hukuksal sisteme tekabül eder – lordlarca uygulanması zorunluydu. Aksi takdirde serflerin malikane hudutları dışına gitmeleri desteklenmiş olurdu. (Tevfik GÜRAN(1995), **İktisat Tarihi**, Acar Matbaacılık, İstanbul, s. 38.) Nitekim nüfussal gelişime bakıldığında, örneğin İngiltere’ye ait yapılabilen ilk resmi nüfus sayımına göre 1086 yılındaki nüfus 1.4 ile 1.9 milyon aralığında tahmin edilirken 1377’de 2.2 ile 3.1 milyon aralığına yükselebilmiş, 1750’ ye geldiğindeyse 5.74 milyona ancak ulaşabilmiştir. (Julie JEFFERIES (2005), “The UK population: past, present and future”, **Focus on People and Migration**, London, s.2-3.)*

4 *Burada ifade edilen milliyet kavramı, irksal temelli olmayıp ikamet esasına dayalı ulus kavramına daha yakın bir tanımla içermektedir.*

5 *Süreçle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Murat ÇİFTÇİ (1999), **Ampirik Bulgular Işığında Sosyal Devlet Kavramının Sosyo – Ekonomik Analizi**, İ.Ü. İktisat Fakültesi yayınları, No: 4206/567, İstanbul, s. 30-35.*

6 *Ekonomik istikrarsızlık sonucunda, bonoların yarısından fazlası 6 ay – 2 yıllık kısa vadeli konumdaydı. Bkz. Laurence FORTAINE (2001), “Antonio and Shylock: Credit and Trust in France”, c. 1680 – c. 1780”, **Economic History Review**, Volume: 54, No: 1, s. 44 – 45*

7 *Soyluların servet dökümü için bkz. Robert FOSTER (1976), “The Survival of the Nobility During the French Revolution”, **French Society and Revolution**, Edt: Douglas JOHNSON, Cambridge University Press, Cambridge, s.136 – 137.*

ruhban sınıftan din adamı idam edilmiştir (Bienvenu, 1968: 63).

Soylular ve din adamlarının idamıyla da görülebileceği üzere, tüccarlara yönelik bir karşı duruş Fransız devrimi sürecinde hissedilememektedir. Diğer bir deyişle devrim, modern anlamda işçiler-köylüler gibi geniş tabanlı ve sosyal adaleti tesise yönelik olmaktan ziyade, iktisadi ve siyasi erkin paylaşım mücadelesi hüviyetinde değerlendirilebilir. Nitekim günümüzde devrimin finansmanını sağlayanların "Protestan Tüccarlar" olduğu bilinmektedir (Lewis, 1976: 288). Ayrıca piyasa ekonomisinin vazgeçilmezi konumunda yer alan anayasal güvenceli bağımsız mali devlet denetimi de, devrim sonrasında 1807' de, Napolyon' un çıkarttığı anayasayla tasdik edilmiştir (Delion, 1982: 90).

Dünya üretiminde belki de sanayi inkılabından çok daha önemli kırılma noktası, demiryollarının kurulması ile yaşanmıştır. Stephenson' ın 1830' da Rokat ismini verdiği ve 3 tonluk yükte saatte 29 km yol alabilen ilk başarılı lokomotifini çalıştırması sonrasında uzak mesafeleri kısa zamanda almak mümkün olmuştur. Bu makinenin icadından önce 1815 yılı itibarıyla karayolları uzunluklarına bakıldığında, Prusya' da sadece 4,000 km' lik bir yol ağının mevcut olduğu görülür. Prusya yol yapımına ancak 1850' lardan sonra ağırlık verebilmiştir. Yine İngiltere ve Fransa' da kişi başına düşen yol uzunluğu sırasıyla 4.72 ve 4.84 km ile sınırlıdır. Bu se-

viye Rusya' da 10 metreye ancak ulaşabilmektedir (Zeytinoğlu, 1976: 125, 127 - 128).

Karadan ulaşımın son derece sınırlı olması, beraberinde sanayileşme ve kentleşmeyi de sınırlamıştır. İlk ekonomik başarılı demiryolu seferinin gerçekleştirilmesi ertesinde ilk olarak İngiltere' de başlamak üzere kara taşımacılığında süratli bir gelişme gerçekleşmiştir. 1840' a kadar İngiltere' nin birkaç önemli kentini birbirine bağlayan 2390 km' lik ray uzunluğuna sahip İngiltere' de 1871 yılına gelindiğinde 21,558 km' ye, 1914' te de 32,623 km' ye ulaşılmıştır (Güran, 1995: 124-125). Böylece üretici nüfus yapısında gerçekleşen dönüşüm, beraberinde çok daha geniş kitleleri kapsama olanağına sahip olmuştur. Söz konusu gelişmeyle ilgili İngiltere örneğinde sayısal göstergeler aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 1' de de görüleceği üzere özellikle 1801-1861 yılları arasında, İngiltere' deki tarım dışı sektörlerde çalışanların ağırlığında yüksek bir artışla karşılaşmaktadır. Dolayısıyla işgücü açısından sanayi inkılabından da önemli kırılma noktası olarak demiryollarını vurgulamak, yerinde olacaktır. Nitekim demiryolları ile kara ulaşımında yaşanan devrim, şehirleşmeyi de süratle arttırmıştır. İngiltere özeline bakıldığında 1801 - 1901 periyodunda nüfusunu 10 milyondan 37 milyona taşıyan ülkede şehirli nüfusun toplam nüfus içindeki ağırlığının dörtte üçe ulaştığı sonucuyla karşılaşmaktadır (Stewart, 1969: 49).

Tablo 1

İngiltere' de İşgücünün Sektörel Dağılımı (1801-1931)

ÜLKELER	Yıllar	Sanayi	Hizmetler	Tarım
İNGİLTERE	1801	29	36	35
	1861	50	37	13
	1901	47	44	9
	1931	47	47	6

Aktaran: Murat ÇİFTÇİ (1999), Ampirik Bulgular Işığında Sosyal Devlet Kavramının Sosyo - Ekonomik Analizi, İ.Ü. İktisat Fakültesi yayınları, No: 4206/567, İstanbul..

Dominant üretim biriminin tarım sektöründen sanayi ve hizmetler sektörüne dönüşümü, üretimde insan kaynağı olarak işgücü ve organizatör – risk üstlenici sermayedar kesimler arasında da ikamete dayalı milliyet ayrışmasının ilk temelini oluşturmuştur. Ancak tam da bu noktada söz konusu ayrışmayı, binlerce yıllık Avrupa geleneğinde olmayan ulus ve ulusçuluk kavramlarının türetilmesiyle aşmak mümkün olmuştur⁸. Böylece Bavyeralı yerine Alman, ya da Genovalı yerine İtalyan tanımı yapılabilmektedir. Bu sayede çok dağınık olarak mevcut olan milliyet heterojenitesinden dolayı ortaya çıkması muhtemel sorunlar bertaraf edilerek daha homojenize edilmiş bir milliyet yapısı kurgulanmıştır. Diğer bir deyişle yeni milliyet homojenitesi tanımının genişletilmesiyle, çok parçalı heterojenite engellenebilmiştir. Bu bağlamda Veblen' in Alman ulusu hakkındaki tespiti dikkat çekicidir. Veblen Alman coğrafyasında 19. yüzyılın ikinci yarısında, sanayisi şahlanan, güvenlik soru-

nunu çözen ve hepsinden önemli olarak diğer toplumlardan ayırt edilebilen kendine özel şahsiyete sahip bir topluma sahip olmanın başarılı olduğunu vurgulamaktadır⁹. Alman ulusu kavramıyla işgücü ve organizatör sermayedar kesimlerin homojen bir tanımda birleşmesine benzeyen bir diğer yapı ise daha sonra İtalya'da da gerçekleşmiştir. İtalyan birliğinin 1861 yılında sağlanmasıyla birlikte günümüzdeki üniter İtalya'nın oluşturulmasının hemen sonrasında, güneye yönelik sermaye hareketlerinin oluşması oldukça dikkat çekicidir (Bindi, 1996: 104). Üniter bir devlet yapısı içerisinde sermayenin tüm ülke sathına yayılmasını tesadüf olarak değerlendirmek oldukça güçtür. Dolayısıyla da üniter devletin kuruluşundan hemen sonra İtalya'da sermayenin güneye yönelmesiyle, üniter devletin kuruluşundaki aktörleri ilişkilendirmek yanlış olmayacaktır. Nitekim İtalya'da yaşanan milliyet homojenitesinin oluşturulmasında sermayenin son derece avantajlı konuma eriştiği görül-

Tablo 2

McNells ve Cohen'in dünya sosyo – ekonomik gelişimine yönelik tahminleri

Kriterler (katlık artış olarak)	McNells'in tahminleri (1890'lar – 1990'lar)	Cohen'in tahminleri (1900'ler – 2000'ler)
Dünya ekonomisi	14	16
Kişi başına düşen GSYİH	...	4.1
Sanayi üretim hacmi	40	...
Enerji kullanımı	16	10
Dünya nüfus artışı	4	3.7
Doğuştan yaşama ümidinde gerçekleşen artış	...	2.2
Dünya kentsel nüfus ağırlığındaki artış	3	3.6
Dünya kentsel nüfus miktarındaki artış	13	13.7
Dünya metropollerinde yaşayan nüfus artışı	...	4.3

Kaynak: Joel E. COHEN (2001), "Linking Human and Natural History: A Review Essay", *Population and Development Review*, S. 27, No: 3, s. 574.

8 Avrupa'daki yapı Türkiye'den farklıdır. Bu sebeple millet ve milliyetçilik kavramları yerine batı dünyası için toprağa dayalı anlamlı ulus ve ulusçuluk kavramları kullanılmıştır.

9 Thorstein VEBLEN (1966), *Imperial Germany and the Industrial Revolution*, The University of Michigan Press, Michigan, s. 62. Not: Bu kitabın, dönemi anlamada baş yapıt olma özelliğine sahip olduğu kanısındayız. Süreçle ilgili ayrıca bkz. Denis RICHARD (1940), *Illustrated History of Modern Europe 1789 – 1939*, Longman, London vd, s. 167 – 185.

mekte olup, sermayenin ticari faaliyet alanının coğrafi olarak genişlemesiyle birlikte büyüme imkânının artması söz konusu olmuştur.

Tarım dışı ekonomi ve kentsel yaşam 20. yüzyıl boyunca etkisini arttırarak devam etmiştir. Konuyla ilgili olarak McNells ve Cohen'in tahminleri Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo da da görüleceği üzere bir asırlık periyot boyunca dünya ekonomisinin 14-16 kat aralığında artış kaydetmesine karşılık, sanayi üretiminde bu seviye 40 katı bulmuştur. Söz konusu periyot boyunca dünya nüfus toplamında yaşanan artışa 3.7 kat seviyesinde gerçekleşmiş, bu yüksek nüfus artışına karşılık fert başına düşen GSYİH düzeyinde de 4.1 katlık yükseliş mümkün olmuştur. Günümüzde global milli gelir üretimi ağırlıklı olarak tarım dışı sektörlerden sağlanmaktadır. Aşağıdaki tabloda 2008 yılı

itibarıyla dünya toplamı ve ülke grupları için gerçekleşen dolar cinsinden üretim düzeyleri ve sektörel paylar sunulmaktadır.

Tablo 3' te de görüleceği üzere günümüzde tarım sektörünün global ekonomik üretimdeki payı %3' le sınırlıdır. Bu oran, yüksek gelirli ülkelerde %1'e kadar inmektedir. Piyasa ekonomisinin kurumsallaşmasında en ciddi sorunların yaşandığı düşük gelirli ülkelerde dahi ulusal üretimin %75' inin tarım dışı sektörlerdeki üretimden oluşması, dünya çapında yeni üretim ilişkilerinin nedenli köklü yapıya ulaştığını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Ancak ikamete bakıldığında, dünya ekonomisinde yaşanan dönüşümün tam anlamıyla kurumsallaşmadığı sonucuyla karşılaşılmaktadır. Aşağıdaki tabloda dünya toplamı ve ülke gruplarına göre nüfusun kentsel ve kırsal yerleşim alanlarındaki ikamet ağırlıkları sunulmaktadır.

Tablo 3

Ülke gruplarına göre GSYİH ve tarım dışı - tarımsal üretim dağılımı (2008)

Ülke grupları	GSYİH (milyar dolar)	Tarım dışı üretim (milyar dolar)	Tarımsal üretim (milyar dolar)	Tarım dışı üretimin GSYİH'daki payı (%)	Tarımsal üretimin GSYİH'daki payı (%)
Dünya	60,587	60,586	1,818	97	3
Düşük gelirli	569	568	142	75	25
Orta gelirli	16,827	16,826	1,683	90	10
- Orta alt	8,377	8,376	1,173	86	14
- Orta üst	8,445	8,444	507	94	6
Düşük & orta gelirli	17,408	17,407	1,915	89	11
- Doğu Asya & Pasifik	5,658	5,657	679	88	12
- Avrupa & Orta Asya	3,861	3,860	270	93	7
- Latin Am. & Karib.	4,247	4,246	255	94	6
- Ortadoğu & K. Afrika	1,117	1,116	134	88	12
- Güney Asya	1,5312	15,311	2,756	82	18
- Sahra altı	987	986	138	86	14
Yüksek gelirli	43,189	43,188	432	99	1

Kaynak: World Bank (2009), World Development Report 2010, Washington D.C., s. 385...

Tablo 4

Ülke grupları ve dünya toplamı itibarıyla kentsel ve kırsal nüfus düzeyleri (2007)

Ülke grupları	Toplam	Kırsal nüfus		Kent nüfusu	
	Nüfus (milyon kişi)-2007	Milyon kişi-2007	Toplamın yüzdesi-2010*	Milyon kişi-2007	Toplamın yüzdesi-2010*
Arap ülkeleri	334	147	43.9	188	56.1
Doğu Asya & Pasifik	1,987	1,051	52.9	936	47.1
L. Amerika & Karayipler	564	117	20.8	447	79.2
Güney Asya	1,644	1,119	68.1	524	31.9
Sahra altı Afrika	752	474	63.0	278	37
Orta ve Doğu Avrupa	477	172	36.0	305	64
OECD	1,189	276	23.2	913	76.8
AB 27	493	128	26.0	365	74
En yüksek beşeri kalkınmış	987	213	21.6	773	78.4
Yüksek beşeri kalkınmışlık	918	216	23.5	703	76.5
Orta beşeri kalkınmış	4,381	2,580	58.9	1,800	41.1
Düşük beşeri kalkınmış	385	271	70.3	114	29.7
Dünya	6,671	3,082	46.2	3,589	53.8

* Tahmin

Kaynak: UNDP (2009), *Human Development Report 2009*. New York, s. 194.

Tablo 4'te de görüleceği üzere 2007 yılı itibarıyla dünya nüfusunun yarıdan fazlası kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Bu oran düşük gelirli ülkelerde dörtte üçe yaklaşmaktadır. Dolayısıyla global çapta ekonomik dönüşümle uyumsuz bir yerleşme yapısının mevcut olduğu görülmektedir. Söz konusu uyumsuz yapıda, ülkelerin gelir üretimlerinde yaşanan heterojenite etkili olmuştur. Günümüzün gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler kategorisinde yer alan toplumlarında piyasa ekonomisinin tam anlamıyla kurumsallaşamamasıyla paralel olarak gelir üretiminde de işlevsel bir artış sağlanamamıştır. Aşağıdaki tabloda konuyla ilgili olarak Türkiye ve günümüzün seçilmiş yüksek gelirli dört ülkesinin bir asırlık reel ekonomik büyüme performanslarının karşılaştırması yapılmaktadır.

Tablo 5'te de görüleceği üzere Türkiye ile İngiltere, ABD, Fransa ve İtalya arasındaki gelir

farklılığı, özellikle fert başına düşen GSYİH düzeyleri açısından süratle açılmıştır. Toplam GSYİH düzeyleri açısından da özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında kayda değer bir başarının sağlanamaması dikkat çekicidir. Türkiye'deki yapı, diğer düşük ve orta gelirli ekonomilerle paralellik arz etmektedir. Japonya, Güney Kore gibi birkaç istisna dışında söz konusu ülke grupları, üretim anlamında kısır döngü içerisinde dirler.

Bu noktada iki önemli sorunun yüksek gelirli ekonomilerde de dikkate alınmaya başlandığı görülmektedir: Kentsel nüfusun global çaplı sığılı ve düşük-orta gelirli ekonomilerde yaşanan iktisadi verimsizlik.

Kentsel nüfusun global sığılı piyasa ekonomisi için ciddi bir tehdit unsurudur. Çünkü kırsal yerleşim alanlarında gelenekler son derece güçlüdür. Bu sebeple bu alanlardaki geniş kitlelerin "dünya vatandaşlığı" tanımıyla global çapta milliyet homojenleştiril-

Tablo 5

Türkiye' nin uzun dönemde reel ekonomik büyüme performansının referans ülkelerle mukayesesine toplu bakış

Kriterler	İNG	FR	ABD	İTL	TUR
Periyodun başlangıç yılı	1900	1900	1899	1900	1907
Periyodun bitiş yılı	2003	2003	2003	2003	2003
Toplam süre (yıl)	104	104	105	104	97
Reel GSYİH (2003 fiyatlarıyla)					
Periyodun başlangıç yılında (milyar\$)	305.7	183.6	500	95	18
1950	476	261.9	2058.4	214	36
Periyodun bitiş yılında	1796.7	1685.3	10988	1474	239
Başlangıç-bitiş, ort. yıllık değişim (%)	1.7 (↓)	2.2(↓)	3.0(↑)	2.7(aynı)	2.7
Başlangıç – 1950, ort. yıllık değişim (%)	0.9 (↓)	0.7(↓)	2.8(↑)	1.6(↓)	1.7
1950 – bitiş, ort. yıllık değişim(%)	2.6 (↓)	3.6(aynı)	3.2(↓)	3.7(↑)	3.6
Nüfus					
Periyodun başlangıç yılında (milyon kişi)	41.2	38.9	74.6	33.3	15.3
1950	50.6	41.2	152.3	46.8	20.9
Periyodun bitiş yılında	59.2	59.6	290.2	57.5	67.9
Başlangıç-bitiş, ort. yıllık değişim (%)	0.35	0.42	1.31	0.53	1.55
Başlangıç – 1950, ort. yıllık değişim (%)	0.41	0.12	1.41	0.68	0.73
1950 – bitiş, ort. yıllık değişim(%)	0.29	0.74	1.22	0.39	2.24
Reel fert başı GSYİH (2003 fiyatlarıyla)					
Periyodun başlangıç yılında (\$)	7400	4700	6700	2800	1170
1950	9400	6300	13500	4600	1710
Periyodun bitiş yılında	30400	28300	37900	25700	3520
Başlangıç-bitiş, ort. yıllık değişim (%)	1.4 (↑)	1.8(↑)	1.7(↑)	2.2(↑)	1.2
Başlangıç – 1950, ort. yıllık değişim (%)	0.5 (↑)	0.6(↓)	1.4(↑)	1.0(↑)	0.9
1950 – bitiş, ort. yıllık değişim(%)	2.3 (↑)	3.6(↑)	2.0(↑)	3.3(↑)	1.4
Türkiye= 100 endeksine göre					
1907(1)	Tür. lehte	Türkiye lehte	Tür.aleyh.	Tür.aleyh.	
1950	1898	1050	580	580	100
2000	1322	728	572	594	100
2003	752	705	4597	617	100
Türkiye= 100 endeksine göre					
1907(1)	Tür.aleyh.	Tür.aleyhinde	Tür.aleyh.	Tür.aleyh.	
1950	655	400	660	240	100
2003	550	368	790	269	100
2003	864	804	1077	730	100

(1) 1899/1900 – 1910 arasındaki ortalama geometrik büyümeye göre 1907' ye getirilmiştir.

Hesaplama yararlanılan kaynaklar:

- PEACOCK, WISEMAN(1961:42) [ABD İÇİN]
- FOURASTIE(1969:66) [Fransa için]
- BAGWELL, MINGAY(1971:10) [İngiltere için]
- PARENTI(1969:229) [İtalya için]
- ÖZER, PAMUK (1998:88) [Osmanlı için]
- BEHAR(1996:65) [Osmanlı için]
- IMF(2001:480-481, 1004,1005,1024,1025,1035) [reelleştirme ve GSYİH için]
- IMF(1989:358,718) [reelleştirmede]
- UN (1955a:123,143,450,453) [reelleştirmede]
- UN(1955b:155) [reelleştirmede]
- Sigma(2004:34,35,42) [reelleştirme ve GSYİH için]
- Sigma(2002:28,29,36) [reelleştirme ve GSYİH için]
- Sigma(2001:28,29,30,31,38) [reelleştirme ve GSYİH için]

Not: Küçük yuvarlamalar nedeniyle küçük sapmalar olabilir.

mesine en dirençli kesimi oluşturdukları savunulabilir. Ayrıca iktisaden verimli bir işgücü yapısının söz konusu alanlarda kurumsallaştırılması da güçtür.

Kırsal nüfusun ağırlığındaki yükseklik, ulusal gelir üretiminin parasal değerinin düşük olmasını beraberinde getirmektedir. Çünkü tarım ürünlerinin parasal değeri, özellikle yeni yüzyılda teknoloji ağırlıklı üretimin mevcut olduğu sanayi ve hizmet sektörüyle mukayese edilemeyecek kadar düşüktür. Örneğin arazi verimine göre değişmekle birlikte çoğu zaman dört beş dönümlük tarım arazisinde üretilebilen bir ton buğday 300 dolar civarındayken, sadece 1–2 kg ağırlığındaki bir dizüstü bilgisayar, mevcut fonksiyonlarına göre 1000–5000 dolar civarında değere sahiptir. Dolayısıyla da tarımsal üretimin ağırlıklı olduğu kırsal kesimin yoğun olduğu ülkelerde göreceli olarak “tarım dışı üretimin yoğun olduğu ülkelere göre” iktisaden verimsiz bir nüfus yapısıyla karşıla-

şılmaktadır. Bu verimsiz yapıyla birlikte ülke grupları ölçeğinde kırsal nüfusun ağırlıklı olduğu ülkelerin düşük gelir üretimi sorunu gündeme gelmektedir. 1929 kriziyle talep sorununu gündemine alan dünya ekonomisinin önünde mevzu sorun sürekliliğini korumaktadır. Bu sebeple söz konusu 3.3 milyarı aşan geniş kitlenin talep yaratıcı olarak kullanılması, sistemin tıkanmaması için hayati öneme sahiptir. Bunun yolu da kırsal kesimin toplam nüfus içerisindeki ağırlığını süratle düşürmek olarak yorumlanabilecektir. Ayrıca Vietnam Savaşı ve petrol krizleri ertesinde yaşanan maliyet enflasyonuna, sermaye grupları arasındaki global çaplı rekabet de eklenince, düşük ücretli üretken nüfus kaynağı olarak düşük ve orta gelirli ülkelerin kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Nitekim söz konusu ülkelere yönelik doğrudan yabancı sermaye akımında süratli bir artış yaşanmaktadır. Aşağıdaki tabloda ilgili veriler sunulmaktadır.

Tablo 6

Yurtiçindeki net doğrudan yabancı sermaye yatırım stoku (milyar dolar)

Ülke grupları	1990	2000	2005
Gelişmiş ekonomiler	-223320	-1602108	6189178
Avrupa	-72119	-1345244	-1513078
AB-25	-42117	-870361	-975897
Diğer gelişmiş Avrupa	-30002	-474884	-537181
Kuzey Amerika	-7574	-84303	1731960
Diğer gelişmiş Ekonomiler	-7574	-84303	-468040
Gelişmekte olan ekonomiler	221599	885412	1483380
Afrika	38555	106293	210508
Latin Amerika ve Karayipler	57499	327304	592100
Asya ve Okyanusya	125544	451814	680771
Güneydoğu Avr. ve geçiş ekonomileri	-70	48252	129368
Az gelişmiş ekonomiler	8696	35435	73365
Başlıca petrol ülkeleri	45768	114678	176825
Çin hariç g.olan ülkeler	205364	719832	1211818

Hesaplama yararlanılan kaynak: UNCTAD (2006), World Investment Report 2006, New York & Geneva, s. 303-306.

Tablo 6'da da görüleceği üzere 1990-2005 periyodunda ülke gruplarına göre gerçekleşen net doğrudan yabancı sermaye yatırım stokunda başta eski doğu bloğu ülkeleri olmak üzere gelişmekte olan ülkeler cephesinde süratli bir artışın yaşandığı görülmektedir. 1990'da gelişmiş ülkeler grubundaki ülkelerde sağlanan sermaye birikiminin büyük ölçüde yine bu ülke grubu içerisinde kalmasına karşılık 2005'e gelindiğinde sermaye transferinin gelişmiş ekonomilerden diğerlerine doğru artarak aktığı sonucuyla karşılaşılmaktadır. Bu da beraberinde emek ve sermaye arasındaki global çaplı milliyet heterojenitesinin giderek arttığına ipuçlarını vermektedir.

3. EKONOMETRİK TAHLİLLER

Emek ve sermayenin global çaplı milliyet ayrışması düzeyinin tespiti oldukça güçtür. Çünkü tüm dünyayı temsil edecek veri setini bulma imkanı son derece sınırlıdır. Bu çerçevede örnek alan çalışması olarak ekonometrik uygulamaların gerçekleştirilebileceği sektör olarak uluslar arası ticari denizcilik sektörü ön plana çıkmaktadır. Çünkü söz konusu istatistiksel veriler, doğrudan emek ve gemi sahiplerinin milliyetlerini içermektedir. Gemi sahipliği ile bayrakların hangi ülkelerde olduğu ayırt edilmiş, her ikisinin verisi de ayrı ayrı verilmiştir. Böylece vergilemenin düşük olduğu Panama ya da Bermuda gibi ülkelerin gemi sahibi olarak değerlendirilmesi yanlışlığı ortadan kalkmıştır. Ayrıca deniz taşımacılığında bir hizmet sunumu söz konusudur. Girdi ve çıktısı bellidir. Hâlbuki örneğin bir sanayi sektörü ele alınacak olsa, girdinin içerisinde ne kadar yerli ne kadar yabancı menşeli mamul-yarı mamul-hammaddenin olduğunu tespit etmek bir hayli güçtür. Global boyutta incelemeye gidilecek olursa herhangi bir anlamlı ayrıştırmayla girdinin milliyet dağılımını bulmak iyice güçleşecektir. Ayrıca sanayi sektöründe emek, girdi içerisinde çoğu kez son derece sınırlı ağırlığa sahiptir. Daha da ciddi sorunsal sanayi kuruluşunun sermayedar kesiminin milliyetini ortaya koymada yaşanacaktır. Çünkü pek

çok büyük ölçekli sanayi kuruluşu ya çok uluslu şirketin ya da birden fazla çok uluslu şirket konsorsiyumunun sahipliğindedir. Sermayenin içinde çeşitli ülkelerdeki emeklilik fonları bile ciddi boyutta yer alabilmektedir. Ayrıca söz konusu şirketlerin ya da sadece sahibi oldukları sanayi kuruluşunun ve hatta bazen de hem sermayedar şirket-şirket konsorsiyumunun hem de sanayi kuruluşunun hisse senedi piyasalarında ciddi miktardaki hisselerinin halka arz edilmesi mümkün olmaktadır. Bu durumda ise sermayenin milliyet bileşenlerinin dağılımını tespit etmek iyice olanaksızlaşmaktadır. Hâlbuki uluslar arası deniz taşımacılığında hem gemi sahiplerinin milliyeti, hem de emeğin milliyeti net olarak bellidir. Ayrıca sektör, global üretimin en önemli unsurlarından birisidir. Çünkü uluslar arası deniz taşımacılığı olmazsa, uluslar arası ticaret neredeyse yapılamayacak hale gelecektir. Gerek tarım ürünlerinin, gerekse de sanayi mamullerinin uluslar arası pazarlara ulaştırılmasında uluslar arası deniz taşımacılığı sektörü kilit sektör konumundadır. Ayrıca gerek gemi ve personelin gerekse de taşınan malın sigortalanması zorunluluğu olduğundan, uluslar arası taşımacılık hizmeti sigorta sektörünün derinleşmesinde de kilit sektörlerden birisi olma işlevini üstlenmektedir. Buna ek olarak yoğun olarak söz konusu hizmetin arz edilmesiyle alım-satım-ulaştırma hizmeti için uluslar arası bankacılık sisteminde ciddi para hareketlerinin oluşması mümkün olabilmektedir. Kısacası uluslar arası deniz taşımacılığında emek-sermaye heterojenitesinin örnek olay olarak alınmasının sebebi de hem ayrışmanın diğer sektörlerin aksine çok net olarak hesaplanabilmiş olması hem de sektörün global üretimdeki stratejik önemi etkili olmuştur.

1990 öncesinde söz konusu sektörde çalışanların ülkeler itibarıyla belirsizliği sebebiyle, uluslar arası ticari denizcilik sektörü için de önceden uygulama olanaksızlığı mevcuttu. Ancak 1990 sonrasında bu olanak, her beş yılda bir yayınlanan uluslar arası raporla mümkün olmuştur. Yine de BIMCO'nun raporlarına ulaşmak imkanı oldukça sınırlıdır.

Bu sebeple analizin emek kısmını oluşturan rakamlar, 2000 yılında yayınlanan rapora dayanmaktadır.

Uluslar arası ticari denizcilik sektöründe stratejik işgücünü zabit arzı oluşturmaktadır. Bu sebeple ülkelerde gemi tonajına göre zabit yetiştirilmesi beklenir. Dünya zabit arzının %80'i 2000 yılı itibarıyla 28 ülkeden kaynaklanmaktadır. Bu 28 ülkedeki zabit arzının, sahip olunan ticari filodan kaynaklanan beklentinin üzerinde mi, altında mı ya da beklenen kısıtlar arasında mı olduğu; kurulan regresyon modeli sonrasında yapılan aralık tahminleri neticesinde hesaplanarak değerlendirilmiştir. Hesaplama bağımsız değişken olarak ulusal bayraklara göre dwt "Deadweight tonnage" hacimlerinin alınmasının nedeniyse, söz konusu 28 ülkenin tümü için başka göstergenin bulunmamasıdır. Doğrudan sermayedar milliyetini ifade eden rakamlar, sadece dünya deniz ticaret filosunda en çok ağırlığı olan ilk 35 ülke için mevcuttur. Açık bayraklı ülkelere kayıtlı gemileri de içeren söz konusu istatistiklerin kullanılmaması, ticaret filolarının milliyet ağırlıklarını bulmada engelleyici değildir. Çünkü açık bayraklı ülkelere yapılan tesciller dışında kalan yekûnla paralellik mevcuttur.

3.1. Ekonometrik analiz metodolojisi

Regresyon analizinin bilinen bir genel ekonometrik analiz olmasına karşılık uygulama aşamasında takip edilmesi gereken ancak çoğu zaman ihmal edilen uygulama prosedürlerini ve çeşitli önemli noktaları vurgulamak gerekir.

Uluslar arası ve ulusal literatürde kesit serilerle yapılan "cross – section data" bölge esaslı "spatial ekonometrik" regresyon uygulamalarının halen pek çoğunda normal dağılım testleriyle yetinildiği görülmektedir. Konuyla ilgili sayısız örnek bulunmaktadır. Ancak kesit seriyle yapılan regresyon analizinde normal dağılım testleri sadece istatistiksel anlamlılık verir ve çoğu kez bu

anlamlılık da sahte olabilir. Bu yüzden normal dağılım dışında "t, F testleri" başka test ve katsayıları da incelemek gerekir.

Bu çerçevede ilk olarak bakılması gereken "belirginlik katsayısı" dır. R-square düzeyi, diğer etkenler dışlandığında bağımsız değişkendeki değişimin, bağımlı değişkendeki değişkenliği açıklama oranını göstermektedir. Bu nedenle belirginlik katsayısı, modelin ne ölçüde temsili olduğunu gösterir. Ancak, belirginlik katsayısının ne olması gerektiği üzerine genel kabul gören bir yanıt yoktur. Örneğin, zaman serilerinde trend etkisinden dolayı bu değer yüksekken, kesit verilerde model anlamlı olduğu halde bu düzey düşük çıkabilir (Genceli, 1989: 105). Belirginlik katsayısı aynı zamanda tekli doğrusal regresyon modellemesinde korelasyonun da karesine eşit olur. İki değişken arasında yüksek korelasyonun varlığıysa kalıntılarının çok küçük çıkmasına yol açar. Bu durumsa tahminlerde bir belirsizlik meydana getirir (Işıkara, 1975: 151-152). Dolayısıyla, belirginlik katsayısının kesit veriler için çok yüksek olması istenmez. Cillov 0.5 civarındaki belirginlik katsayısının¹⁰ yeterli olduğunu vurgulamaktadır.

Tekli doğrusal regresyon analizinde normal dağılım dışında bakılması gereken ilk test, Ramsey' in RESET testidir. Ramsey' in RESET testi "regression specification error test", regresyon analizinde kullanılan en eski testlerden birisidir ve halen de kullanımı devam etmektedir (Davidson, MacKinnon, 1999: 64). Bu testle modelde tanımlama hatasının olup - olmadığı test edilir (Jack Johnston ve John Dinardo, 1997: 121; Peter Kennedy, 1998: 98). Eğer modelde bir tanımlama hatasının olduğu sonucuna ulaşırsa, istatistiksel sonuçlarının çok ötesinde modelin teorik kuruluşunun geçersizliği sorunuyla karşılaşılır. Özellikle tek açıklayıcı değişkenin olduğu basit doğrusal regresyonda bu test, çoklu doğrusal regresyon analizine göre çok daha büyük önem taşır.

10 Cillov, r^2 'nin 0.5 civarında olmasının yeterli olduğunu belirtmektedir. Haluk CİLLOV (1993), *İktisadi Olaylara Uygulanan İstatistik Metodları*, İÜ Yayınları, No: 3801/545, İstanbul, s.204.

Diğer etkiler veri kabul edilerek kurulan modelde tanımlama hatasının olmadığına kanıtlanması, araştırmacıya başka etkenlere bakılmadığı ya da modelin zayıf kaldığı yönünde gelebilecek eleştirileri dayanaksız bırakma gücü verir.

Regresyon analizinde klasik en küçük kareler yönteminin varsayımlarından biri de sabit varyanstır (Sümer, 2006: 18). Eğer modelde tüm gözlemler için hata terimi olan varyans aynı değilse, bu durumda heteroskedasticity problemiyle karşılaşılır (Maddala, 1992: 201). Eğer sabit varyans varsayımı sağlanamıyorsa da, katsayılar etkin parametre tahmincisi değildir, istatistik testler ve güven aralıklarının tespiti etkisizleşir (Salvatore, Reagle, 2002: 207; Güriş, Çağlayan, 2005: 509-510). Değişen varyans sorunu hem zaman serilerinde, hem de kesit serilerde görülebilir (Greene, 2002: 215). Ancak ölçek farklılıklarından dolayı genellikle kesit verilerde rastlanır (Genceli, 1989: 464). White testi de sabit varyans varsayımının test edilmesinde kullanılan bir testtir (Wooldridge, 2002: 805) ve spatial ekonometrik modellemeler için de kullanılabilir (Arbia, 2005: 129).

3.1.1. Regresyonda Aralık Tahminiyle Gözlemleri Gruplama

Aralık tahmininde, bağımlı değişkenin alabileceği en yüksek ve en düşük değerler tahmin edilmektedir. Tahminde, bağımsız değişkenin alacağı değere göre %95 ihtimalle "hata payının %1 veya %10 olarak alınması da mümkündür." Bağımlı değişkende gerçekleşmesi beklenen asgari ve azami düzeyler hesaplanmaktadır.

$$Alt\ Limit \leq E(Y_0 / X_0 = X_i) \leq Üst\ Limit \quad [1]$$

$$\bar{Y}_0 - t_{\alpha/2} \times S_{\bar{Y}_0} \leq E(Y_0 / X_0 = X_i) \leq \bar{Y}_0 + t_{\alpha/2} \times S_{\bar{Y}_0} \quad [2]$$

3.2. Uygulama Sonuçları

Ülkelerin zabit miktarları ile deniz ticaret filolarının tonajları arasında kurulan tam logaritmik tekli doğrusal regresyon denklemi:

$$LnZabit_i = 5.8717 + 0.3829 \times LnDWT_i \quad [3]$$

olarak bulunmuştur. En küçük kareler yöntemiyle kurulan model, t ve F normal dağılım testlerinden geçmiştir. Belirginlik katsayısı Cillov' un belirttiği 0.5 seviyesi civarında 0.4924 olarak bulunmuştur. Yapılan White heteroskedasticity testi sonucunda sabit varyans varsayımının sağlandığı görülmüştür. Ayrıca yapılan Ramsey Reset testi neticesinde üç değişkene kadar modelde eksik bırakılmış değişkenin olmadığı, teknik tabiriyle modelde tanımlama "spesifikasyon" hatasının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıdaki özet tabloda sonuçlar toplu olarak sunulmuştur.

Tablo 7

EKK Regresyon Analizi Sonuçları - 2000

Değişkenler	Katsayı	t - değeri	Prob.
Sabit	5.8717	9.176156	0.0000
LnDWT	0.3829	5.021932	0.0000
R-squared	0.4924		
Adjusted R-squared	0.4728		
F-statistic	25.2198		0.0000
*Heteroskedasticity (White testi)	2.8556		0.0764
**Reset (Ramsey Reset testi)	1.3884		0.2714

Bağımlı değişken: Ln Zabit; N = 28

** Sabit varyans varsayımı sağlanmıştır.*

*** Modelde tanımlama hatası yoktur.*

Regresyon denklemi kurulduktan sonra ikinci aşama olarak, 28 ülkenin her biri için önce aralık tahminleri yapılarak logaritmik zabit hacimleri tespit edilmiştir. Ardından potansiyel üst sınırı aşan, kabul edilebilir asgari düzeyin altında kalan ve kısıtlar arasında kalan ülkeler şeklinde 28 ülke kendi içerisinde gruplandırılmıştır. Ülkelerin zabit arzında asgari, azami ve gerçekleşme düzeyleri logaritmanın tersi alınarak düzey değerlere tekrar dönüştürülmüştür. Aşağıdaki tabloda yapılan işlemlerin özet sonuçları toplu olarak sunulmuştur.

Tablo 8

Tekli Doğrusal Regresyonda Aralık Tahminine Dayalı Gözlem Gruplandırma Sonuç Tablosu

Ülkeler	LN(Zabit sayısı)			Zabit sayısı			Fark		
	alt limit	üst limit	gerçekleşme	A: alt limit	B: üst limit	C: gerç.	C - A	C - B	
Filipinler	9.11	9.69	10.82	9,025	16,102	50,000	40,975	33,898	arz fazlası var
Çin	9.35	10.11	10.44	11,520	24,595	34,197	22,677	9,602	arz fazlası var
Ukrayna	8.37	8.95	9.55	4,302	7,683	14,000	9,698	6,317	arz fazlası var
Rusya	9.09	9.66	9.98	8,867	15,674	21,680	12,813	6,006	arz fazlası var
Endonezya	8.82	9.32	9.65	6,800	11,158	15,500	8,700	4,342	arz fazlası var
Letonya	6.90	8.21	8.73	995	3,665	6,170	5,175	2,505	arz fazlası var
Japonya	9.30	10.01	9.84	10,915	22,236	18,813	7,898	-3,423	Sınır içi
ABD	9.40	10.20	9.86	12,093	27,010	19,241	7,148	-7,769	Sınır içi
Türkiye	9.08	9.65	9.57	8,799	15,493	14,303	5,504	-1,190	Sınır içi
Yunanistan	9.51	10.43	9.74	13,540	33,884	17,000	3,460	-16,884	Sınır içi
İngiltere	9.20	9.84	9.49	9,935	18,822	13,285	3,350	-5,537	Sınır içi
Birmanya	7.99	8.73	8.70	2,939	6,158	6,000	3,061	-158	Sınır içi
Hırvatistan	8.21	8.85	8.78	3,679	6,980	6,500	2,821	-480	Sınır içi
Hindistan	9.13	9.71	9.37	9,188	16,558	11,700	2,512	-4,858	Sınır içi
Polonya	8.40	8.97	8.69	4,465	7,873	5,944	1,479	-1,929	Sınır içi
Romanya	8.17	8.83	8.41	3,539	6,823	4,494	955	-2,329	Sınır içi
G.Kore	9.08	9.64	9.16	8,769	15,414	9,506	737	-5,908	Sınır içi
Kanada	8.27	8.89	8.42	3,897	7,223	4,557	660	-2,666	Sınır içi
Pakistan	7.71	8.58	7.95	2,232	5,348	2,841	609	-2,507	Sınır içi
İtalya	9.12	9.71	9.16	9,134	16,408	9,500	366	-6,908	Sınır içi
Honduras	8.32	8.92	8.35	4,126	7,481	4,239	113	-3,242	Sınır içi
Finlandiya	8.29	8.90	8.29	3,971	7,306	4,000	29	-3,306	Sınır içi
Norveç	9.43	10.26	9.39	12,441	28,560	12,000	-441	-16,560	arz eksikliği var
Sri Lanka	7.47	8.47	6.43	1,751	4,755	623	-1,128	-4,132	arz eksikliği var
İspanya	8.55	9.07	8.29	5,146	8,704	4,000	-1,146	-4,704	arz eksikliği var
Almanya	9.03	9.57	8.70	8,359	14,381	6,021	-2,338	-8,360	arz eksikliği var
Hollanda	8.99	9.52	8.65	8,048	13,651	5,707	-2,341	-7,944	arz eksikliği var
Malezya	9.03	9.57	8.35	8,332	14,314	4,224	-4,108	-10,090	arz eksikliği var

28 ülkenin her biri için tekrarlanan aralık tahminleri neticesinde, ticari filo varlıklarına göre beklenen zabit arzından yüksek sektörel emek arzına sahip ülke sayısı 6'dır. Beklenen kısıtlar içerisinde zabit arzına sahip 16 ülkeye karşılık, 6 ülkede de arz eksikliğinin olduğu görülmektedir. Daha sade bir ifadeyle 28 ülke içerisinde, çoğu yüksek gelirli olan 6 ülkede ulusal deniz ticaret filolarının ihtiyaç duyulan stratejik işgücü konumundaki zabit arzı, bütünüyle ülke içinden karşılanamamaktadır. Düşük gelirli 6 ülkede ise mevcut zabit miktarı, ülkelerin ulusal deniz ticaret filolarının ihtiyaç duyduğu miktarın çok üzerindedir. Ülke özelinde değerlendirmek gerekirse:

Tablo 8'de de görüleceği üzere tek başına global zabit arzının %12.4'ünü karşılayan Filipinlerde zabit arzı, deniz ticaret filo varlığına göre beklenen en yüksek düzeyin üç katını aşmıştır. Bu oran, Ukrayna ve Letonya'da da 2 kat civarında gerçekleşmiştir.

Yüksek gelirli ülkeler içerisinde Norveç, Almanya, Hollanda ve İspanya'da kabul edilebilir asgari limitin altında bir zabit arzının mevcut olduğu görülmektedir. Malezya ve Sri Lanka'daki düşük arzsa, yoğun tayfa arzıcısı olmalarından ileri gelmektedir. Zabit arzında, bu iki ülkenin önemi, tayfa arzıcılığının aksine yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere son derece önemsizdir.

Beklenen kısıtlar arasında zabit arzına sahip

ülkeler arasında en dikkat çekici olanı, kuşkusuz dünya uluslar arası ticari deniz taşımacılığının lideri Yunanistan'dır. Sektördeki dominant konumuyla paralel stratejik işgücü arz yaratımının olduğu görülmektedir. Ancak bu noktada unutulmaması gereken husus, Yunanistan'ın yüksek gelirli ülkeler grubunun alt sıralarında yer aldığıdır. Dolayısıyla görece düşük ücretle verimliliğin tesisi mümkün bir ülke konumundadır. Bu

sebeple diğer yüksek gelirli ülkelerin aksine, Yunanistan'da denizciliğin zor şartlarını yüklenebilecek emek arzının ülke içinden sağlanabildiği görülmektedir. Yunanistan'da fert başına düşen GSYİH düzeyinde yaşanacak artışla paralel olarak, stratejik işgücü konumundaki zabit arzının da zamanla beklentileri karşılamaktan uzaklaşacağı beklenmelidir.

Tablo 9

27 Ülkede Fert başına düşen GSYİH düzeyleriyle zabit arzlarının karşılaştırması (2000)

BMKİS	Ülkeler	FbGSYİH	DOKFbGSYİH	Zabit arzı	ÜPYOG
1	Norveç	36,017	6.9	12,000	0.420
2	Kanada	22,370	4.3	4,557	0.631
3	ABD	34,940	6.7	19,241	0.712
4	Hollanda	22,918	4.4	5,707	0.418
5	Japonya	38,162	7.3	18,813	0.846
6	Finlandiya	23,470	4.5	4,000	0.547
7	İngiltere	23,680	4.5	13,285	0.706
8	Almanya	22,800	4.4	6,021	0.419
9	İtalya	18,617	3.6	9,500	0.579
10	İspanya	14,154	2.7	4,000	0.460
11	Yunanistan	10,660	2.0	17,000	0.502
12	G.Kore	9,670	1.8	9,506	0.617
13	Polonya	4,080	0.8	5,944	0.755
14	Hırvatistan	4,343	0.8	6,500	0.931
15	Letonya	3,037	0.6	6,170	1.684
16	Malezya	3,855	0.7	4,224	0.295
17	Rusya	1,725	0.3	21,680	1.383
18	Romanya	1,636	0.3	4,494	0.659
19	Filipinler	988	0.2	50,000	3.105
20	Ukrayna	642	0.1	14,000	1.822
21	Türkiye	3,062	0.6	14,303	0.923
22	Sri Lanka	842	0.2	623	0.131
23	Çin	855	0.2	34,197	1.390
24	Endonezya	729	0.1	15,500	1.389
25	Honduras	922	0.2	4,239	0.567
26	Hindistan	450	0.1	11,700	0.707
27	Pakistan	446	0.1	2,841	0.531
	ortalama	5,240	1	...	

BMKİS: Birleşmiş milletler beşeri kalkınma indeksindeki gelişmişlik sırasına göre 27 ülke içindeki gelişmişlik sıralaması

FbGSYİH: Fert başına düşen gayri sahi yurt içi hasıla

DOKFbGSYİH: Dünya ortalamasının katı olarak fert başına düşen gayri safi yurt içi hasıla

ÜPYOG: Üst potansiyelin katı olarak gerçekleşme

Not: Birmanya'nın GSYİH'sına ulaşılamamaktadır.

Tablo 9’da da görüleceği üzere Birleşmiş Milletler’ in beşeri kalkınma indeksinde üst sırada olan ülkelerde zabit arzı beklenen düzeylerin altında ya da kısıtlar arasındadır. Yüksek zabit arzı ülkelerdeyse fert başına yıllık gelir üretiminin 1000 dolar civarında ve hatta önemli bir kısmında da altında gerçekleştiği görülmektedir. Dolayısıyla uluslar arası ticari deniz taşımacılığı sektöründe stratejik işgücü konumundaki zabit arzı konu olduğunda dahi büyük ölçüde uluslar arası emek ve sermayenin milliyet ayrışmasının gerçekleştiği sonucuyla karşılaşılmaktadır.

3. SONUÇ

Binlerce yıl boyunca kırsal yerleşim alanlarında gerçekleştirilen zirai üretim, global dominant iktisadi üretimi teşkil etmiştir. Zirai üretimde emek ile iptidai anlamda organizatör sermayedar konumundaki lordlar veya türevleri ve zirai üretimin sermaye ayağını oluşturan toprak bir arada bulunmuşlardır. Dolayısıyla üretim faktörleri arasında bir milliyet homojenitesi tarih boyunca varlığını devam ettirmiştir. Sanayi inkılabıyla bu konudaki ilk kırılma noktasını oluşturmuştur.

Sanayi inkılabıyla tarımsal üretime alternatif ve rakip yeni bir sektörün yeni bir coğrafyada ve yeni bir üretim faktör bileşeniyle üretimde bulunması gerçekleşmiştir. Zirai üretimde organizatör konumundaki aristokrasi yerini sermayedar iş adamlarına, üretim alanı kırsal kesimdeki tarladan şehirlerdeki fabrikalara, emek faktörü olarak ise çiftçiler işçilere dönüşmüşlerdir. Ancak bu ilk dönemlerde emek, sermayedar ve dolayısıyla sermaye arasında kent bazlı milliyet homojenitesi devam etmiştir.

Tarım dışı ekonomik yapının kurumsallaşmasındaysa ikinci kırılma noktası kara ulaşımında demiryollarının icadıyla şekillenmiştir. Uzak mesafelerin süratle kat edilebilmesiyle beraber yürüyüş mesafesiyle sınırlı kalan ikamet ve iş alanları homojenitesinde ilk ayrışma gerçekleşmiştir. Ayrıca ikamet alanları arasında da sermayedar ve emek arasında ilk ayrışma böylece gerçek-

leşmiştir. Ancak bu noktada, ulus kavramının yaratılmasıyla emek sermaye arasındaki milliyet ayrışması homojenleştirilebilmiştir.

Modern piyasa ekonomisinde üçüncü büyük kırılma, 1929 iktisadi buhranı ile yaşanmıştır. Bu tarihin üçüncü önemli milat konumunda olmasının temelinde, tarım dışı üretimin global çapta talep yetersizliğiyle ilk defa söz konusu genişlik ve etkide, krize girmiş olmasıdır. Ancak 1929 krizi ertesinde talep genişletilmesi için düşük ve orta gelirli ülke ve bölgelerdeki alım gücünün artırılması gibi global önlemler yerine kamusal genişleme eksenli politikaların uygulanması tercih edilmiştir. Ayrıca yaşanan 2. Dünya Savaşı ve Kore Savaşı, global talep sınırının bir süreliğine daha piyasa ekonomileri özelinde genişletilmesine imkan tanımıştır.

Dördüncü büyük kırılmaya, Vietnam savaşı ve petrol krizleriyle beraber gelmiştir. 1960’lar ve 1970’ler boyunca yaşanan maliyet artışlarıyla beraber durgunluk ve enflasyonun bir arada olduğu stagfasyonist kriz dönemleri olarak tarih sahnesinde yerlerini almıştır. İşte dördüncü kırılma sonrasında, kurumsallaşmış piyasa ekonomilerinde gelen iktisadi cesametinin içsel dinamiklerle sürdürülemezliğinin farkına varılmıştır. Bu çerçevede de iktisadi pazar, ulusal sınırları aşarak global alana günümüzdeki anlamıyla taşınmıştır.

1990–2005 periyodunda gerçekleşen net doğrudan yabancı sermaye akımları incelendiğinde, kurumsallaşmış piyasa ekonomilerinden başta mesleki-teknik eğitimin yaygınlığı ve tarım dışı ekonominin yoğun olması sebebiyle verimli emek rezervine sahip olan eski doğu bloğu ülkeleri olmak üzere, gelişmekte olan ülkelere doğru sermaye transferlerinin arttığı görülmektedir. Bu dönüşümdeki iki belirleyici etkense; düşük ücretler sayesinde üretim maliyetlerinin düşürülmesiyle global rekabette maliyet dinamikli avantajın sağlanması ve yabancı sermayenin girdiği piyasada katma değeri görece yüksek üretimle beraber alım gücünde yaşanan artış neticesinde ek talep genişlemesinin mevzu ülkeler kaynaklı gerçekleşmesidir.

Sonuç olarak günümüz global iktisadi üretim hiyerarşisinde iki üretim faktörü açısından ayrışmanın "konsantrasyon, heterojenite" olduğu görülmektedir. Örnek sektör olarak uluslar arası denizcilik sektörü ele alındığında, yüksek gelirli ülkeler sermayenin milliyetini teşkil ederken, düşük ve özellikle orta gelirli ülkeler emeğin milliyetini teşkil etmeye başlamışlardır. Genel makro-ekonomik düzeylere göre söz konusu ayrışmanın geldiği düzeyi tespit etmekse oldukça güçtür. Ancak bu konuda uluslar arası ticari deniz taşımacılığı sektörünün analiz edilmesi anlamlı sonuçlar verecek özelliktedir. Elbette denizcilik sektöründeki yapının bütün diğer sektörler için aynı orantıda gerçekleştiğini savunmak mümkün değildir. Ancak Poperci modern bilimsel çalışma metodolojisinde, yanlıştırabilirlik ön koşulunu sağlayan uygulamaları gerçekleştirebilmek, diğer sektörler için oldukça güçtür. Daha önce de vurgulandığı üzere uluslar arası deniz taşımacılığında, küresel üst kurum "uluslar üstü" olan Birleşmiş Milletler tarafından gemi sahipliğinin bayrak olarak değil, bizzat sahiplik olarak milliyeti tespit edilerek raporlanmaktadır. Buna ek olarak bir diğer küresel kurum olan BIMCO tarafından da sektörde çalışan deniz adamlarının "zabit ve gemi adamı" milliyetleri de belirli aralıklarla raporlanmaktadır. Üstelik sektördeki emek-sermaye yapısı, diğer pek çok sektöre göre daha net ayrılmaktadır. Sektördeki üretimi oluşturan hizmetin arzında, diğer pek çok sektörün aksine gemi adamı olarak emek ve gemi olarak da sermaye temel faktör konumundadır. Örneğin herhangi bir sınai üretimde hammadde ve yarı mamul girdi içerisinde son derece önemli paya sahip olmaktadır. Bir başka örnek sektör olarak bilişim sektöründe ise teknoloji ve bu çerçevede patentin girdi içerisindeki payı azımsanacak düzeyde değildir. Bir diğer örnek sektör olarak ilaç sanayinde yine patentin payı oldukça

yüksektir. Üstelik bu ve benzeri sektörlerde çoğu kez patent-telif bedellerinin ödendiği şirketler de emek ve üreticinin "organizatör sermaye" milliyet ayrışmasına ek olarak bir başka ülke menşeli olabilmektedir. Kısacası konuyu irdelemek için odaklanacak ve örnek vak'a çalışması olarak alacak denizcilik sektörü kadar duru ayrışmanın tespit edilebileceği sektör bulmak hiç de kolay değildir. Bu çerçevede yapılan ekonometrik uygulamalar sonucunda, global çapta emek ve sermaye heterojenitesinin global çapta önemli ölçüde gerçekleştiği sonucuyla karşılaşılmaktadır. Uluslar arası ticari deniz taşımacılığı sektörü için stratejik işgücünü oluşturan zabit arzında dahi bu ayrışma belirgin şekilde gerçekleşmiştir.

Son yıllarda globalizmin ve "dünya vatandaşlığı" kavramının ön plana çıkmasında da emek ve sermaye arasında yaşanan milliyet ayrışmasının ağırlıklı etkisini savunmak mümkündür. Yeni ekonomik düzenle beraber, toprağa dayalı ulus kavramının tanımı sanayi inkılâbında olduğu gibi yeniden genişletilmek istenmektedir. Breton' luktan Fransız'lığa geçilen sanayi inkılâbının benzeri genişleme tamamlandığında, Fransız'lıktan Avrupalılığa, daha ileri aşamasındaysa Avrupalılık'tan dünyalılığa geçilmiş olacaktır¹¹. Böylesi bir global ekonomik yapıda özellikle gelişmekte olan ülkelerin varlıklarını devam ettirmeleriye, global pazarın ihtiyaç duyduğu verimli işgücünü yetiştirecek eğitimi ülkeleri geneline yaymalarıyla başlayacaktır.

11 Konunun derinliği sebebiyle daha geniş ayrıntılandırmaya gidilmemiştir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Murat ÇİFTÇİ (2009), *Son Genişleme Öncesinde Oniki Yeni Üyenin AB'ye Uyum Sorunu ve Değerlendirmeler*, İ.Ü. İktisat Fakültesi Ekonometri Bölümü yayını, İstanbul, s. 1-24

Ek Tablo:					
Dünya toplamına göre ülkelerin zabıt arzı ve ulusal bayraklı dwt hacimleri - 2000					
Önem sırası	Ülkeler	Zabıt sayısı	LN(Zabıt)	Gemi tonajı(dwt)	LN(DWT)
1	Filipinler	50,000	10.82	9,956	9.21
2	Çin	34,197	10.44	23,808	10.08
3	Rusya	21,680	9.98	9,393	9.15
4	ABD	19,241	9.86	28,665	10.26
5	Japonya	18,813	9.84	19,451	9.88
6	Yunanistan	17,000	9.74	44,668	10.71
7	Endonezya	15,500	9.65	4,262	8.36
8	Türkiye	14,303	9.57	9,159	9.12
9	Ukrayna	14,000	9.55	1,440	7.27
10	İngiltere	13,285	9.49	13,838	9.54
11	Norveç	12,000	9.39	31,994	10.37
12	Hindistan	11,700	9.37	10,570	9.27
13	G.Kore	9,506	9.16	9,058	9.11
14	İtalya	9,500	9.16	10,366	9.25
15	Hırvatistan	6,500	8.78	1,036	6.94
16	Letonya	6,170	8.73	81	4.39
17	Almanya	6,021	8.70	7,773	8.96
18	Birmanya	6,000	8.70	656	6.49
19	Polonya	5,944	8.69	1,561	7.35
20	Hollanda	5,707	8.65	6,911	8.84
21	Kanada	4,557	8.42	1,168	7.06
22	Romanya	4,494	8.41	956	6.86
23	Honduras	4,239	8.35	1,317	7.18
24	Malezya	4,224	8.35	7,692	8.95
25	Finlandiya	4,000	8.29	1,215	7.10
26	İspanya	4,000	8.29	2,142	7.67
27	Pakistan	2,841	7.95	381	5.94
28	Sri Lanka	623	6.43	238	5.47
Ara toplam		326,045	12.69	259,755	12.47
Dünya toplamı		403,672	12.91	808,377	13.60
DZTİA: Dünya zabıt toplamı içindeki ağırlık					
DDTİA: Dünya tonaj toplamı içindeki ağırlık					
Hesaplama yararlanan kaynaklar:					
- ILO (2001), <i>Updating of the minimum basic wage of able seamen</i> , Report for discussion at the 29 th Session of the Joint Maritime Commission, Geneva, s.17.					
- UNCTAD (2001), <i>review of maritime transport, 2001</i> , New York & Geneva, s.119-124.					

Referanslar

- ARBIA G., (2005), *Introductory Spatial Econometrics with application to regional convergence*, Berlin : Springer-Verlag.
- BAGWELL, P. S., MINGAY, G. E., *Britain and America 1850 – 1939 a study of economic change*, London: Routledge & Kegan Paul Ltd..
- BIENVENU, Richard (1968), *The Ninth of Thermidor: The Fall of Robespierre*, New York, London, Toronto: Oxford University Press.
- BINDI, Federica Maria (1996), "Italy: in Need of More EU Democracy", *The European Union: How Democratic Is It?*, Edt: S. S. ANDERSEN, K. A. ELIASSEN, London.: SAGE Publications.
- CİLLOV, Haluk (1993), *İktisadi Olaylara Uygulanan İstatistik Metodları*, İstanbul : İÜ Yayınları, No: 3801/545.
- COHEN, Joel E. (2001), "Linking Human and Natural History: A Review Essay", *Population and Development Review*, (27), 3.
- ÇAM, Esat (1988), "Çok Uluslu Şirketler ve Gelişen Ülkeler", *İÜ İktisat Fakültesi Mecmuası Prof. Dr. Süleyman BARDA Armağanı*, 45 (1-4).
- ÇİFTÇİ, Murat (1999), "Global sigorta kültürü ekseninde Türkiye’de sigorta sektörünün potansiyel pazar hacmi: Uluslar arası karşılaştırmalar, ekonometrik analizler, stratejik kritikler", *Active*, (49).
- ÇİFTÇİ, Murat (1999), *Ampirik Bulgular Işığında Sosyal Devlet Kavramının Ekonometrik Analizi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, No: 4205/566.
- ÇİFTÇİ, Murat (1999), *Ampirik Bulgular Işığında Sosyal Devlet Kavramının Sosyo – Ekonomik Analizi*, İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi yayınları, No: 4206/567.
- ÇİFTÇİ, Murat (2009), *Son genişleme öncesinde oniki yeni üyenin AB’ye uyum sorunu ve değerlendirmeler*, İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi Ekonometri Bölümü yayını.
- DAVIDSON, Russell ve James G. MacKINNON (1999) *Econometric Theory and Methods*, New York.
- DELION, Andre G. (1982), "Frakreich", *Öffentliche Finanzkontrolle bei externen Dienstleistungen*, Köln: Universtad zu Köln - Karl Heymanes Verlag KG.
- ERSOY, Melih (1995), "Özelleştirme ve Planlama", *Planlama*, (1-2).
- FORTAINE, Laurence (2001), "Antonio and Shylock: Credit and Trust in France", c. 1680 – c. 1780", *Economic History Review*, (54), 1.
- FOSTER, Robert (1976), "The Survival of the Nobility During the French Revolution", *French Society and Revolution*, Cambridge: Edt: Douglas JOHNSON, Cambridge University Press.
- FOURASTIE, Jean (1969), "Croissance économique et population active en France depuis 1950", *Congres Mondial De La Population*, 1965, IV, New York : Nations Unies.
- GENCELİ, Mehmet (1989), *Ekonometrinin İstatistiksel Temelleri*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- GREENE, H. William (2002) *Econometric Analysis*, New Jersey : Fifth edition, Prentice Hall.
- GUERAND, Albert (1946), *France a Short History*, New York: W. W. NORTON & Company Inc.

- GÜRAN, Tefvik (1995), İktisat Tarihi, İstanbul: Acar Matbaacılık.
- GÜRİŞ, Selahattin ve Ebru ÇAĞLAYAN (2005), İstanbul: Ekonometri - Temel Kavramlar, Der Yayınevi.
- HUFTON, Olmen (1976), "Women in Revolution, 1789 – 1796", French Society and Revolution, Edt: Douglas JOHNSON, Cambridge Cambridge University Press.
- ILO (2001), Updating of the Minimum Basic Wage of able Seamen, Geneva: Report for discussion at the 29th Session of the Joint Maritime Commission.
- IMF (1989), International Financial Statistics 1989, Washington D. C.
- IMF (2001), International Financial Statistics 2001, Washington D. C.
- IŞIKARA, Baki (1975), Regresyon Yöntemleri ve Sorunları, İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi yayınları, No: 2100/358.
- JEFFERIES, Julie (2005), "The UK population: past, present and future", Focus on People and Migration, London.
- JOHNSTON, Jack ve John DINARDO (1997), Econometric Methods, 4. Baskı, New York: McGraw - Hill Companies.
- KENNEDY, Peter (1998), A Guide to Econometrics, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- LEWIS, Gwynn (1976), "The White Terror of 1815 in the Department of the Gard", French Society and Revolution, Edt: Douglas JOHNSON, Cambridge: Cambridge University Press.
- LUCAS, Colin (1976), "Nobles Bourgeois and the Origins of the French Revolution", French Society and Revolution, Edt: Douglas JOHNSON, Cambridge: Cambridge University Press.
- MADDALA, G. S. (1992), Introduction to Econometrics, 2. baskı,, New York : MacMillan Publishing Company.
- PARENTI, Guseppe (1969), "L' influence des transferts de fond par les emigrants sur le developpement economique des pays europeens", Congres Mondial De La Population, 1965, Volume IV, New York: Nations Unies.
- PEACOCK, Alan, WISEMAN, Jack, The Growth of Public Expenditure in the United Kingdom, Princeton: Princeton University Press.
- RICHARD, Denis (1940), Illustrated History of Modern Europe 1789 – 1939, London: Longman.
- SALVATORE, Dominick ve Derrick REAGLE (2002), Theory and Problems of Statistics and Econometrics, Second edition, New York : McGraw - Hill Companies.
- SIGMA (2001), World Insurance in 2000, Zurich: Swiss Re.
- SIGMA (2002), World Insurance in 2001, Zurich: Swiss Re.
- SIGMA (2004), World Insurance in 2003, Zurich: Swiss Re.
- STEAWART, C.M. (1969), "Degre d' urbanisation et participation a' la vie active", Congres Mondial De La Population, 1965, Volume IV, New York : Nations Unies.
- SÜMER, Kutluk Kaan (2006), "White'in Heteroskedisite Tutarlı Kovaryans Matrisi Tahmini Yoluyla Heteroskedasite Altında Model Tahmini", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi, (4).

TEKİN, Mustafa; ÇİFTÇİ, Murat (2005), "Uzun Dönemde Statik Ekonomik Alan Olarak Türkiye ve Reel Büyümedeki Etkenler: Uluslar Arası Karşılaştırmalı Analiz ve Ekonometrik Uygulamalar", *Active*, (42).

UN (1955a), *Statistical Yearbook 1955*, New York.

UN (1955b), *Demographic Yearbook 1955*, New York.

UNAKITAN, Kemal (2008), *Türkiye'de Başarılı Mali Disiplin ve Vergilendirme*, Funds World Turkey 2008 İstanbul.

UNCTAD (2001), *Review of Maritime Transport, 2001*, New York & Geneva.

UNCTAD (1992), *World Investment Report 1992*, New York.

UNCTAD (1994), *World Investment Report 1994*, New York.

UNCTAD (2009), *World Investment Report 2009*, New York & Geneva.

UNDP (2009), *Human Development Report 2009*, New York.

VEBLER, Thorstein (1966), *Imperial Germany and the Industrial Revolution*, Michigan: The University of Michigan Press.

WOOLDRIDGE, Jeffrey M. (2002), *Introductory Econometrics*, Thomson Learning.

World Bank (2009), *World Development Report 2010*, Washington D.C.

ZEYTİNOĞLU, Erol (1976), *İktisat Tarih*, İstanbul: Met/er matbaacılık.
